

พุทธบูรณาการหลักอปริหานิยธรรม 7 ในงานปกครองคณะสงฆ์ THE SEVEN FUNDAMENTAL BUDDHIST PRINCIPLES OF NON-DECLINE IN THE GOVERNANCE OF THE SANGHA

พระศุภโชค สิริมงคล

Suphachok Sirimongkaro

วัดหนองบัวศาลา

Wat Nongbuasala

*Corresponding author E-mail: suphachok09061971@gmail.com

บทคัดย่อ

การปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการตามหลักอปริหานิยธรรม 7 มิใช่เพียงการรักษาจารีตตามระเบียบแบบแผน แต่เป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรอุบัติขึ้นจากความสามัคคี เมตตาธรรม ความเคารพซึ่งกันและกัน เพื่อมุ่งเน้นความมั่นคงสถาพรของสังฆมณฑล การปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ ตามกระบวนการพัฒนาการปกครองในมิตินี้ ประกอบด้วย การส่งเสริมให้คณะสงฆ์หมั่นประชุมเนืองนิตย์ พร้อมเพรียงกันปฏิบัติกิจสงฆ์เพื่อสร้างเอกภาพ รักษาระบบบริหารต่อเนื่อง ยึดมั่นในพระธรรมวินัยโดยไม่บัญญัติสิ่งพระพุทธรังคมีได้ทรงบัญญัติ ไม่เพิกถอนหลักการที่ทรงวางไว้ เพื่อรักษาบรรทัดฐานอันบริสุทธิ์ ขณะเดียวกันต้องให้ความเคารพรับฟังโอวาทจากพระเถระผู้เป็นสังฆบิดรและสังฆปริณายก เพื่อสืบสานประสพการณ์และบารมีธรรมในการนำพาหมู่คณะ เพราะหัวใจการปกครองสงฆ์ยุคใหม่ เป็นการเปลี่ยนจากการควบคุมตามกฎ เป็นการครองใจด้วยธรรม ใช้หลักอปริหานิยธรรมเป็นเครื่องมือสร้างพลังความสามัคคี ปิดกั้นช่องว่างกิเลสเมื่อมีอำนาจทางการเมืองและเปิดพื้นที่ให้เมตตาธรรมนำทางพัฒนางานพระพุทธศาสนา แสดงผลเกิดจากการขัดเกลาจิตใจ ผู้ปกครองต้องไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจตัณหา รู้จักสะกดกันความทะเยอทะยานเพื่อให้การใช้ อำนาจเป็นไปด้วยความสงบและบริสุทธิ์ ยินดีในเสนาสนะอันสงบเพื่อบ่มเพาะวิเวกสุข อันเป็นพลังสำคัญในการพิจารณากิจการสงฆ์ด้วยความรอบคอบ แผ่เมตตาจิตต่อเพื่อนพรหมจารี ตั้งความปรารถนาดีต่อภิกษุสามเณรผู้มีศีลตังงาม ปราศจากความเบียดเบียนกัน ถือเป็นรากฐานสำคัญนำพาคณะสงฆ์ไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองและความมั่นคงสืบไป

คำสำคัญ: พุทธบูรณาการ, อปริหานิยธรรม 7, งานปกครองคณะสงฆ์

Abstract

Integrated Buddhist monastic governance, based on the Seven Principles of Non-Decline (Aparihaniyadhamma), is not merely about maintaining tradition and rules, but about creating an organizational culture born from unity, compassion, and mutual respect, aiming for the enduring stability of the monastic community. This integrated Buddhist governance process involves encouraging monks to meet regularly, perform monastic duties in unified manner, maintain a continuous administrative system, and adhere to the Dhamma and Vinaya without enacting anything not prescribed by the Buddha, nor revoking the principles

he established, in order to preserve purity. At the same time, it requires respecting and listening to the teachings of senior monks, the fathers and leaders of the Sangha, to continue their experience and spiritual guidance. The heart of modern monastic governance shifts from control through rules to winning hearts through Dhamma, using the Seven Principles of Non-Decline to build unity and bridge the gaps between defilements. When governance is in place, and space is given for compassion to guide the development of Buddhism, the results of mental refinement will manifest. Governors must not succumb to the power of desires. Knowing how to restrain ambition so that the exercise of power is peaceful and pure; rejoicing in solitude to cultivate the bliss of seclusion, which is a vital force in carefully considering monastic affairs; extending loving-kindness to fellow monks; and wishing well to virtuous monks and novices who are free from harm—these are fundamental principles that lead the monastic community to lasting prosperity and stability.

Keywords: Buddhist Integration, The Seven Principles of Non-Decline, The administration of the monastic community

บทนำ

การปกครองที่ดีมีรูปแบบ วิธีการ จัดแบ่งงาน มอบอำนาจ กระจายความรับผิดชอบไปยังผู้บริหาร ในระดับต่าง ๆ สอดคล้องความรู้ ความสามารถแต่ละบุคคล ควบคู่กับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ในสมัย พุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงดำรงพระฐานะเป็นประมุขหรือประธานแห่งภิกษุสงฆ์ ภิกษุสงฆ์ต่างประพฤติปฏิบัติ ตามหลักพระธรรมวินัย พระองค์ทรงแสดงและบัญญัติไว้ มีพระอุปชฌาย์อาจารย์ทำหน้าที่กำกับดูแล ภายในสำนักต่าง ๆ เรียกว่า “หัวหน้าหมู่” หรือ “เจ้าคณะ” รูปแบบการปกครองมีลักษณะเหมือนบิดา ปกครองบุตร ยึดพระธรรมวินัยเป็นหลักสำคัญ มีการอบรมข้อวัตรปฏิบัติอุปชฌาย์และสัทธิวิหาริกพึงปฏิบัติต่อกัน ใช้ระบบความเคารพตามลำดับอาวุโส พิจารณาวินิจฉัยโทษอาชญาพระธรรมวินัยเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา และตัดสินอย่างเป็นระบบเป็นธรรม และปัจจุบันพระสังฆาธิการ นับว่ามีบทบาทหน้าที่สำคัญในการปกครอง คณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ควบคุมดูแลปกครองคณะสงฆ์ให้ปฏิบัติตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎ ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศของคณะสงฆ์ หรือพระบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช ส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ การสาธารณสงเคราะห์ให้เป็นไปด้วยดี (พงศ์พร พราหมณ์เสน่ห์, 2562)

ความท้าทายและแนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ไทยในมิติพุทธบูรณาการ ในสภาวะการณ์ปัจจุบัน คณะสงฆ์ไทยกำลังเผชิญกับวิกฤตการณ์ด้านประสิทธิภาพในการปกครองอย่าง นัยสำคัญ มีรากเหง้ามาจากโครงสร้างการปกครองผูกติดอยู่กับอำนาจรัฐผ่านพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม ลักษณะเด่นการปกครองดังกล่าวคือ การรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) ไว้กับผู้ปกครองสงฆ์ระดับสูง ก่อให้เกิดระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เข้มข้นเกินขอบเขต ส่งผลให้กระบวนการตัดสินใจและการบริหารงานขาดความยืดหยุ่น กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการปฏิรูป องค์การสงฆ์ให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงโลกยุคปัจจุบัน

แม้ว่าคณะสงฆ์จะมีบรรทัดฐานทางจริยธรรม ทั้งในส่วนพระธรรมวินัยพุทธองค์ทรงบัญญัติ และ กฎระเบียบทางกฎหมาย อาทิ กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับต่างๆ แต่ในทางปฏิบัติกลับยังปรากฏพฤติกรรมไม่

พึงประสงค์ของภิกษุสงฆ์ ตั้งแต่ลหุกาบัติไปจนถึงปาราชิกธรรมอย่างต่อเนื่อง สถานการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความหย่อนยานกลไกการควบคุมตรวจสอบ (Check and Balance) การขาดมาตรการลงปฏิรูปสัมฤทธิ์ผลอย่างเป็นรูปธรรม อาจประเมินได้ว่าระบบการปกครองในปัจจุบันอยู่ในภาวะถดถอยหรือขาดประสิทธิภาพในการบังคับใช้หลักเกณฑ์

ด้วยเหตุนี้ การแสวงหาแนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ในรูปแบบพุทธบูรณาการ (Buddhist Integrated Management) จึงเป็นวาระเร่งด่วน โดยเป็นการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เข้ากับศาสตร์การบริหารจัดการสมัยใหม่ เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการปกครองเน้นเพียงอำนาจสั่งการ ไปสู่การปกครองที่ตั้งอยู่บนธรรมาธิปไตยและการขัดเกลาทางจิตวิญญาณ อันช่วยฟื้นฟูศรัทธาสร้างความมั่นคงให้แก่สังฆมณฑลในระยะยาว

การบริหารงานปกครอง

การบริหารจัดการโดยทั่วไปมีลักษณะเป็นกระบวนการหรือขั้นตอนในการปฏิบัติงาน กำหนดลำดับก่อนหลังว่าควรดำเนินการสิ่งใดเป็นอันดับแรกและสิ่งใดต่อไป ทั้งนี้เพื่อให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Management) กระบวนการบริหารต้องกำหนดขอบเขตและหน้าที่ในแต่ละขั้นตอนไว้อย่างชัดเจน นักบริหาร นักวิชาการ ตลอดจนนักการศึกษาได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการบริหารไว้หลากหลายแนวทาง แนวคิดที่มีอิทธิพลและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง คือ แนวคิดของกูลิคและเออร์วิค, 1937) ได้เสนอกระบวนการบริหารไว้ 8 ประการ เรียกว่า “POSDCoRB” ดังนี้

ประการที่ 1 การวางแผน (Planning) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การคิดเลือกหาแนวทางที่ดีที่สุดในการใช้ทรัพยากรมีอยู่อย่างประหยัดและคุ้มค่าที่สุด ดำเนินการตามขั้นตอนอย่างมีแบบแผนเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามกำหนดไว้ การวางแผนบริหารงานงานปกครอง จึงเป็นจุดเริ่มต้นกระบวนการบริหารทั้งหมด

ประการที่ 2 การจัดหน่วยงาน (Organizing) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การจัดโครงสร้างอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนงานต่างๆ ภายในองค์กร เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ การจัดหน่วยงานดีช่วยกำหนดสายการบังคับบัญชาและขอบเขตความรับผิดชอบแต่ละตำแหน่งให้ชัดเจน

ประการที่ 3 การจัดตัวบุคคล (Staffing) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การบริหารด้านบุคลากร รวมถึงการจัดอัตรากำลัง การสรรหาบุคลากร การคัดเลือก การรักษาสภาพการทำงานให้เหมาะสม และการควบคุมการปฏิบัติงานบุคลากรให้เป็นไปตามเป้าหมายองค์การ

ประการที่ 4 การอำนวยการ (Direction) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การดำเนินการในการตัดสินใจ การสั่งการในกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในลักษณะภาพรวมและในลักษณะเฉพาะ ตลอดจนการให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุผลสำเร็จ

ประการที่ 5 การประสานงาน (Co-ordination) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การสร้างความร่วมมือในการปฏิบัติงานระหว่างส่วนงานต่างๆ ภายในองค์กรให้สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสอดคล้องและกลมกลืนกัน ไม่เกิดความซ้ำซ้อนหรือขัดแย้ง ช่วยให้องค์การดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ประการที่ 6 การรายงาน (Reporting) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การรายงานผลการปฏิบัติงานหน่วยงานให้ผู้บริหาร สมาชิกหน่วยงานได้รับทราบถึงความเคลื่อนไหว ความก้าวหน้ากิจการในหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจและปรับปรุงการทำงานต่อไป

ประการที่ 7 การควบคุมการปฏิบัติงาน (Controlling) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การตรวจสอบการปฏิบัติงานกิจการให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และวัตถุประสงค์ตามกำหนดไว้ เมื่อพบว่าการปฏิบัติงานเบี่ยงเบนไปจากแผนก็จะได้นำดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้กลับสู่สภาพพึงประสงค์

ประการที่ 8 การงบประมาณ (Budgeting) ลักษณะบริหารงานงานปกครอง การควบคุมการใช้จ่ายเงินให้รอบคอบและรัดกุม รวมถึงการจัดสรรงบประมาณตามแผนงานต่างๆ การทำบัญชีรายรับรายจ่าย การบริหารการเงินองค์การอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทรัพยากรทางการเงินถูกใช้ไปอย่างคุ้มค่าเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งนี้ กระบวนการบริหารงานงานปกครองทั้ง 8 ประการดังกล่าวมิได้ดำเนินการอย่างเดี่ยวขาด แต่มีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันเป็นวงจร ผู้บริหารต้องการใช้อำนาจทางการปกครองบริหารงานปกครองให้เกิดประสิทธิภาพจำเป็นต้องเข้าใจและประยุกต์ใช้กระบวนการเหล่านี้ให้เหมาะสมกับบริบทและสถานการณ์องค์การตนเอง

และเลือกจัดหมวดหมู่กิจกรรมทางการบริหารให้อยู่ในรูปแบบเข้าใจง่ายนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารงานปกครอง เน้นการรวมภารกิจด้านการบริหารต่าง ๆ ใน 5 ขั้นตอนสำคัญ ดังนี้

การวางแผน (Planning) ลักษณะบริหารงานปกครองเป็นกระบวนการกำหนดเป้าหมาย แนวทาง วิธีการดำเนินงานล่วงหน้า เพื่อให้การบริหารงานมีทิศทางชัดเจน ลดความไม่แน่นอน และสามารถใช้ทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดองค์การ (Organizing) ลักษณะบริหารงานปกครองเป็นการกำหนดโครงสร้างองค์การ การแบ่งงาน การจัดสายบังคับบัญชา การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบแต่ละหน่วยงานหรือบุคคล เพื่อให้การดำเนินงานเป็นระบบและไม่ซ้ำซ้อน

การจัดคนเข้าทำงาน (Staffing) ลักษณะบริหารงานปกครองเป็นการสรรหา คัดเลือก บรรจุ แต่งตั้ง และพัฒนาบุคลากรให้เหมาะสมกับตำแหน่งหน้าที่ รวมถึงการพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสั่งการ (Direction) ลักษณะบริหารงานปกครองเป็นการอำนวยการหรือการนำ (Leading) รวมถึงการสั่งงาน การสื่อสาร การจูงใจ การกำกับดูแลผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ

การควบคุม (Controlling) เป็นกระบวนการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยเปรียบเทียบผลที่เกิดขึ้นกับแผนงานตามวางไว้ เมื่อพบข้อบกพร่องก็ทำการแก้ไขปรับปรุง เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมายที่กำหนด (ธงชัย สันติวงษ์, 2537)

การบริหารการปกครองโดยทั่วไป มีลักษณะเป็นกระบวนการกำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงานไว้อย่างเป็นระบบ เริ่มจาก การวางแผน เป็นการพิจารณาเลือกแนวทางให้เหมาะสมกับการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างประหยัด เกิดประสิทธิผลสูงสุด ดำเนินการอย่างมีแบบแผนเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามกำหนดไว้ และการบริหารงานปกครอง มีการดำเนินการจัดองค์การ อันเป็นการกำหนดโครงสร้างอำนาจหน้าที่ การแบ่งส่วนงาน ความรับผิดชอบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับเป้าหมายองค์กร

การบริหารงานบุคคล เป็นอีกขั้นตอนสำคัญ ครอบคลุมการกำหนดอัตราากำลัง การสรรหา การพัฒนา การรักษาสภาพแวดล้อมในการทำงานให้เหมาะสม เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนการอำนวยการ เป็นการตัดสินใจ สั่งการ ให้คำแนะนำแก่ผู้ปฏิบัติงาน เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน ทั้งในภาพรวมและเฉพาะด้าน ขณะเดียวกัน การควบคุมการ

ปฏิบัติงาน มีบทบาทในการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามกฎ ระเบียบ และ วัตถุประสงค์ตามวางไว้

นอกจากนี้ ยังต้องมีการประสานงาน เพื่อให้หน่วยงานหรือส่วนงานต่าง ๆ ร่วมมือกันอย่าง สอดคล้องกลมกลืน ลดความซ้ำซ้อน ลดความขัดแย้งในการทำงาน อีกทั้ง การรายงานผล เป็นกลไกสำคัญใน การสื่อสารความก้าวหน้า ผลการดำเนินงานให้ผู้บริหาร บุคลากรในองค์กรรับทราบ เพื่อใช้ประกอบการ ตัดสินใจและปรับปรุงงาน

การบริหารปกครองในทางพระพุทธศาสนา

การบริหารการปกครอง เป็นศิลปะแห่งการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยผู้อื่นและนักบริหารมีหน้าที่ วางแผน จัดองค์กร แต่งตั้งบุคคลอำนวยการ ควบคุมทรัพยากรต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปในทาง เดียวกันเพื่อสู่เป้าหมายที่วางไว้ ส่วนความหมายการบริหารในทางธรรม คือ วิธีการบริหารต่างๆ ใช้กันทั่วไป สรุปลได้ 3 ลักษณะ แต่ลักษณะดีที่สุด คือ การบริหารแบบถือธรรมหรือหลักการเป็นสำคัญโดยยึดความสำเร็จ เป็นพื้นฐานทำให้งานสำเร็จ ลดความขัดแย้งส่วนตัวมาเกี่ยวข้องและยินดีรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย เพื่อให้ทุก คนมีโอกาสแสดงความสามารถจะได้ทั้งน้ำใจคนและผลของงานวิธีนี้เรียกว่า “ธรรมาธิปไตย” คือ ใช้ทั้ง พระเดชและพระคุณ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2541) เป็นการดำเนินไปได้แห่งกิจการกระทำ ด้วยปัญญา กระทำด้วยความหวังและต้องทำเพื่อสังคมหรือน้อยที่สุดทำเพื่อตัวเอง ต้องมีการป้องกันและแก้ไข ปัญหาอุปสรรคด้วยสติปัญญา (พุทธทาสภิกขุ, มปป.)

การบริหารปกครองในทางพระพุทธศาสนามีลักษณะโดดเด่นในฐานะ “การจัดการเชิงพุทธ” (Buddhist Management) อาจจำแนกเข้าในสาขาวิชาการจัดการมีความเฉพาะตัว โดยมีลักษณะเด่นใน การเป็นสหวิทยาการ (Interdisciplinary) อาศัยการประมวลองค์ความรู้ระหว่างสองศาสตร์หลักมาบูรณาการ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ กล่าวคือ เป็นการหลอมรวมระหว่าง ศาสตร์แห่งการจัดการ (Management Science) ซึ่งเป็นศาสตร์สมัยใหม่มุ่งเน้นประสิทธิภาพและกระบวนการทำงาน กับพุทธศาสนา (Buddhist Studies) มุ่งเน้นหลักธรรมและคุณธรรมในการครองตนและครองงาน เมื่อนำศาสตร์ทั้งสองมาผสมผสานให้ เป็นเนื้อเดียวกันแล้ว ก่อให้เกิดนวัตกรรมการบริหารปกครองมิได้มุ่งหวังเพียงผลสัมฤทธิ์งานเท่านั้น แต่ยัง มุ่งเน้นความสุขและความมั่นคงหมู่คณะสงฆ์ มีหลักพุทธธรรมเป็นเข็มทิศนำทางกลไกการบริหารงาน ปกครองจัดการสมัยใหม่ (สุรพล สุยะพรหม, 2555)

จะเห็นได้ว่า แนวคิดนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาเกี่ยวกับการบริหารมีความสอดคล้องกับ แนวคิดนักวิชาการทั่วไป กล่าวคือ มุ่งเน้นการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ อาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ควบคู่กับการใช้กระบวนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อให้เกิดผลสำเร็จสูงสุด อย่างไรก็ตาม จุดแตกต่างสำคัญเป็นแนวทาง พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมเข้ามาประยุกต์ใช้ร่วมกับการบริหาร เพื่อเสริมสร้างมิติ ด้านคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินงาน

อัตลักษณ์เด่นการบริหารแนวพุทธ แสดงเห็นถึงพลังแห่งบูรณาการ แม้นักวิชาการทาง พระพุทธศาสนาจะยอมรับในหลักการบริหารสากล เช่น การวางแผน การจัดองค์กร หรือการควบคุม แต่สิ่งทำ ให้การบริหารแนวพุทธมีความโดดเด่นและแตกต่างอย่างชัดเจน เป็นการบูรณาการหลักธรรมเชิงระบบ ซึ่งมีใช้ เพียงการนำธรรมะมาอ้างอิง แต่เป็นการใช้ธรรมะเป็นตัวขับเคลื่อน (Engine) ใน 2 มิติหลัก

มิติเชิงประสิทธิภาพ (Efficiency) การนำหลักธรรมมาเป็นเครื่องมือจัดการงาน เช่น การใช้ อธิปไตย 4 เพื่อสร้างความมุ่งมั่นและใจรักในงาน หรือการใช้ สัปบุริธรรม 7 เพื่อการวิเคราะห์บริบทและวางแผนกลยุทธ์ที่แม่นยำ รู้จักเหตุ ผล ตน ประมาณ กาล ชุมชน และบุคคล

มิติเชิงคุณธรรม (Ethics & Integrity) การใช้ธรรมะเป็นเข็มทิศและเครื่องกำกับ เพื่อป้องกันผลประโยชน์จากการบริหาร เพราะไม่อาจบริหารเน้นแต่กำไรหรือตัวเลขเพียงอย่างเดียว แต่เน้นบริหารแสดงคุณธรรมผู้บริหาร ทศพิธราชธรรม หรือ พรหมวิหาร 4 เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความเมตตา ความเป็นธรรม และการเกื้อกูลกันในองค์กร

การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์จากพุทธกาลสู่ระบบมหาเถรสมาคม

การปกครองคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยสามารถพิจารณาได้เป็นลำดับเชิงประวัติศาสตร์และโครงสร้างการบริหารเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคม ในสมัยพุทธกาล พระพุทธเจ้าทรงวางรากฐานการปกครองคณะสงฆ์ในลักษณะอาจเรียกว่า “พุทธาธิปไตย” ผสมผสานกับระบบความสัมพันธ์แบบครอบครัว กล่าวคือ พระองค์ทรงดำรงฐานะประมุขแห่งสงฆ์ ทรงปกครองด้วยหลักเมตตาธรรมและสามัคคีธรรม มิได้ยึดถือระบบชนชั้นวรรณะ แต่กำหนดลำดับอาวุโสตามอายุพรรษาเป็นสำคัญ กลไกหลักการปกครองทางพระพุทธศาสนา ยึดพระธรรมวินัยเป็นกฎหมายสูงสุด ภายหลังทรงมอบอำนาจปกครองแก่คณะสงฆ์ ดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ด้วยคณะสงฆ์ พิจารณากิจสงฆ์หรืออธิกรณ์ต่าง ๆ ใช้หลักมติคณะสงฆ์ความเป็นเอกฉันท์หรือเสียงข้างมาก (เยภยยสิกา) เป็นแนวทางในการตัดสินใจ อีกทั้งยังครอบคลุมการบริหารจัดการในด้านสำคัญ ได้แก่ การบวช การกำหนดสิกขาบท การศึกษา และการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

ภายหลังพุทธปรินิพพาน คณะสงฆ์ได้สืบทอดรักษาพระธรรมวินัยผ่านการทำสังคายนา เพื่อรวบรวมและจัดระเบียบคำสอนให้เป็นหมวดหมู่ ป้องกันความคลาดเคลื่อน อย่างไรก็ตาม เมื่อพระพุทธศาสนาเผยแผ่ไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ก็เกิดความแตกต่างทางแนวคิดและการปฏิบัติ นำไปสู่การแยกนิกาย ส่วนในบริบทประเทศไทย อิทธิพลจากการสังคายนาครั้งสำคัญ โดยเฉพาะครั้งที่ 3 มีส่วนทำให้พระพุทธศาสนาแพร่หลายเข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ เป็นรากฐานสำคัญสังคมไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงรัตนโกสินทร์

ในยุคจารีตประเทศไทย โครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์เริ่มมีความชัดเจนสอดคล้องกับบริบททางสังคมและภูมิศาสตร์มากขึ้น ในสมัยสุโขทัยและอยุธยาตอนต้น มีการแบ่งคณะสงฆ์ออกเป็นฝ่ายคามวาสี ซึ่งเน้นการศึกษาคันถธุระในเมือง และฝ่ายอรัญญวาสี ซึ่งเน้นการปฏิบัติวิปัสสนาธุระในป่า ต่อมาในสมัยอยุธยาตอนปลาย โครงสร้างมีความซับซ้อนยิ่งขึ้นเป็นสามคณะ ได้แก่ คามวาสีฝ่ายซ้าย อรัญญวาสี และคามวาสีฝ่ายขวา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากลังกา ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ได้มีการปรับเป็นสี่คณะ ได้แก่ เหนือ ได้ กลาง และอรัญญวาสี เพื่อรองรับการขยายตัวของบ้านเมือง กระทั่งในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงสถาปนา “ธรรมยุติกนิกาย” ขึ้น เป็นการปรับโครงสร้างสำคัญคณะสงฆ์ไทย

การปกครองคณะสงฆ์ไทยเข้าสู่ยุคปัจจุบัน การปกครองคณะสงฆ์ได้รับการจัดระเบียบอย่างเป็นทางการผ่าน พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม มีลักษณะสำคัญ คือ การรวมศูนย์อำนาจไว้ที่องค์กรปกครองสูงสุด ได้แก่ มหาเถรสมาคม มีสมเด็จพระสังฆราชทรงเป็นประธาน โครงสร้างดังกล่าว มุ่งเน้นความคล่องตัว ส่งเสริมประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ ลดความล่าช้าในกระบวนการตัดสินใจ อีกทั้งยังสะท้อนความสัมพันธ์เชิงบูรณาการระหว่างศาสนจักรกับอาณาจักร เพราะรัฐให้การสนับสนุนทั้งด้านกฎหมายและงบประมาณ เพื่อคงไว้ซึ่งความมั่นคง ความเป็นระเบียบสถาบันสงฆ์

อย่างไรก็ตาม แม้โครงสร้างการปกครองในปัจจุบันมีความชัดเจน แต่ยังคงเผชิญกับปัญหาเชิงโครงสร้างหลายประการ เช่น ภาวะผู้นำผู้ปกครองสงฆ์บางส่วนยังขาดบทบาทเชิงรุกและวิสัยทัศน์ในการพัฒนา โครงสร้างแบบลำดับชั้นเน้นการสั่งการจากบนลงล่างมากเกินไป ส่งผลให้เกิดระบบอาวุโสนิยม ลดทอนหลักการมีส่วนร่วมตามแบบดั้งเดิมคณะสงฆ์ ตลอดจนช่องว่างระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครอง นำไปสู่ปัญหาความไม่เท่าเทียมและการสื่อสารขาดประสิทธิภาพ

การปกครองคณะสงฆ์ไทยมีพัฒนาการจากระบบยึดความสมัคสมานในธรรมเป็นหลัก มาสู่ระบบมีความเป็นทางการและเข้มงวดทางกฎหมายมากขึ้น การพัฒนาในอนาคตจึงควรมุ่งบูรณาการระหว่างประสิทธิภาพเชิงการบริหารแบบสมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อเสริมสร้างความสมดุล ลดปัญหาระบบอุปถัมภ์ นำไปสู่การพัฒนางานปกครองคณะสงฆ์ ความยั่งยืนสถาบันพระพุทธศาสนาในบริบทสังคมร่วมสมัย

แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ

การประยุกต์ใช้หลักกฏข้อปธานียธรรม 7 เพื่อการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ หลักกฏข้อปธานียธรรม 7 คือ หลักการบริหารองค์กรสงฆ์เพื่อป้องกันความเสื่อมและสร้างความเจริญรุ่งเรืองอย่างยั่งยืน โดยสามารถนำมาบูรณาการเข้ากับงานปกครองได้ ดังนี้

1. การสร้างวัฒนธรรมงานปกครองคณะสงฆ์แบบมีส่วนร่วม (หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์) ถือเป็นหลักการสำคัญช่วยให้การดำเนินงานกิจการสงฆ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับหลักธรรมมาภิบาล โดยเฉพาะการ “หมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์” หรือการจัดประชุมอย่างสม่ำเสมอ มีสาระสำคัญดังนี้

ประการแรก การประชุมเป็นเวทีกลางในการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ระหว่างพระภิกษุในสังฆมณฑล เปิดโอกาสให้แต่ละรูปได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระภายใต้กรอบแห่งพระธรรมวินัย ทำให้เกิดความเข้าใจร่วมกัน ลดความคลาดเคลื่อน ส่งเสริมความสามัคคีในหมู่คณะ

ประการที่สอง การประชุมช่วยให้เกิดกระบวนการ ปรีกษาหาหรือเพื่อแก้ไขปัญหา อย่างเป็นระบบ เมื่อมีประเด็นปัญหาหรือข้อขัดข้องในการบริหารกิจการสงฆ์ สามารถนำเข้าสู่ประชุมเพื่อร่วมกันวิเคราะห์หาเหตุปัจจัย กำหนดแนวทางแก้ไขให้เหมาะสมเป็นที่ยอมรับร่วมกัน

ประการที่สาม เป็นกลไกสำคัญการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (participatory decision-making) ช่วยให้การกำหนดนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ ไม่ได้ขึ้นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่เป็นผลจากฉันทามติหมู่คณะ ส่งผลให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส เป็นธรรม ได้รับความร่วมมือในการปฏิบัติ

ประการที่สี่ การประชุมอย่างต่อเนื่องช่วยสร้าง วัฒนธรรมประชาธิปไตยภายในคณะสงฆ์ ในลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างและระเบียบของสงฆ์ เป็นประชาธิปไตยตั้งอยู่บนความเคารพในลำดับชั้น แต่เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมอย่างเหมาะสม

การหมั่นประชุมกันเนื่องนิตย์มิใช่เพียงกิจกรรมเชิงรูปแบบ แต่เป็น “กลไกเชิงวัฒนธรรม” ช่วยให้ภิกษุทุกรูปมีโอกาส เสนอแนะ มีส่วนร่วม ร่วมขับเคลื่อนกิจการสงฆ์ให้เกิดประสิทธิภาพ นำไปสู่ความเข้มแข็งงานปกครองคณะสงฆ์ในภาพรวม

2. การสร้างเอกภาพและพลังสามัคคีในงานปกครองคณะสงฆ์ (พร้อมเพรียงกันประชุมและปฏิบัติกิจ) เป็นหลักการพื้นฐานทำให้งานปกครองดำเนินไปอย่างราบรื่นด้วยความพร้อมเพรียงกัน ทั้งในการประชุม การปฏิบัติกิจ ถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญความเป็นปึกแผ่นของหมู่คณะ

ประการแรก ความพร้อมเพรียงในการ เริ่มประชุม ดำเนินการ และเลิกประชุม แสดงถึงระเบียบวินัย ความเคารพต่อกติกาส่วนรวม ทำให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีระบบ ลดความล่าช้า ก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความจริงจิงในการปฏิบัติหน้าที่

ประการที่สอง ความพร้อมเพรียงในการ ร่วมทำสังฆกรรมและกิจสงฆ์ เป็นการแสดงออกถึงความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของคณะสงฆ์ ไม่เพียงแต่เป็นการปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเท่านั้น แต่ยังสะท้อนถึง “ความสามัคคีธรรม” เป็นหัวใจการอยู่ร่วมกันในหมู่สงฆ์

ประการที่สาม ภูมิภาคมีความพร้อมเพรียงและยอมรับซึ่งกันและกัน ช่วยลดความขัดแย้งและความแตกแยก เพราะทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในกระบวนการและเคารพในมติของหมู่คณะ ส่งผลให้การดำเนินงานมีความราบรื่นและได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่

ประการสุดท้าย ความสามัคคีเกิดจากความพร้อมเพรียงดังกล่าว ก่อให้เกิดพลังในการขับเคลื่อน และพัฒนากิจการสงฆ์ ทำให้สามารถสร้างสรรค์ความเจริญ ความมั่นคง ความน่าเชื่อถือให้แก่คณะสงฆ์ในภาพรวม ความพร้อมเพรียงในการประชุมและการปฏิบัติกิจ มิใช่เพียงระเบียบปฏิบัติ แต่เป็นกลไกสำคัญในการสร้างเอกภาพและพลังสามัคคี เป็นรากฐานการปกครองคณะสงฆ์ให้เกิดความเข้มแข็ง

3. การยึดมั่นในนิติธรรมและระเบียบวินัยในการดำเนินงานปกครองคณะสงฆ์ (ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้เดิม) เป็นการย้ำให้การปกครองดำเนินไปภายใต้กรอบถูกต้อง เป็นมาตรฐานเดียวกัน

ประการแรก การยึดมั่นในนิติธรรม แสดงถึงการเคารพและปฏิบัติตามกฎระเบียบมีอยู่เดิม ทั้งในส่วนพระธรรมวินัย กฎหมายคณะสงฆ์ ระเบียบที่เกี่ยวข้อง ไม่ดัดแปลง ตัดทอน หรือเพิ่มเติมตามอำเภอใจ อันช่วยป้องกันความสับสน ความไม่เป็นธรรมในการบริหารงานปกครอง

ประการที่สอง การมุ่งเน้นความเข้าใจใน รากฐานกฎระเบียบและพระธรรมวินัย เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการปฏิบัติตามกติกาอย่างถูกต้องมิได้เกิดจากการบังคับเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในเหตุผลและเจตนารมณ์ของกฎนั้น ๆ

ประการที่สาม การพัฒนาระบบ การสื่อสารข้อมูลข่าวสารให้ทั่วถึงครอบคลุมงานปกครองคณะสงฆ์ เป็นกลไกสำคัญช่วยให้พระสงฆ์ทุกระดับได้รับข้อมูลอย่างเท่าเทียมถูกต้อง ลดความคลาดเคลื่อนในการตีความ เสริมสร้างความเข้าใจร่วมกันในแนวปฏิบัติคณะสงฆ์

ประการที่สี่ เมื่อพระสงฆ์มีความรู้ความเข้าใจในกฎกติกาอย่างเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ย่อมก่อให้เกิด จิตสำนึกในการเคารพปฏิบัติตามระเบียบวินัยด้วยความสมัครใจ มิใช่เพียงการปฏิบัติตามคำสั่ง แต่เป็นการดำเนินชีวิตตามครรลองสังคมสงฆ์อย่างมีคุณค่า

การยึดมั่นในนิติธรรมและระเบียบวินัย พร้อมทั้งไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้เดิม เป็นหลักประกันงานปกครองคณะสงฆ์โปร่งใส เป็นธรรม มีเอกภาพ นำไปสู่ความสงบเรียบร้อยพระพุทธศาสนาในระยะยาว

4. การรักษาลำดับสายงานและสัมมาคารวะงานปกครองคณะสงฆ์ (เคารพนับถือผู้ใหญ่) อาศัยหลักการรักษาลำดับสายงานควบคู่กับการมีสัมมาคารวะ โดยเฉพาะการเคารพนับถือผู้ใหญ่หรือผู้บังคับบัญชาในคณะสงฆ์ เป็นรากฐานสำคัญต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคมสงฆ์

ประการแรก การตระหนักใน ลำดับชั้นการปกครองและบทบาทหน้าที่ตนเอง ทำให้พระสงฆ์แต่ละรูปเข้าใจขอบเขตความรับผิดชอบ ไม่ก้าวร้าวหน้าที่ผู้อื่น สามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้องตามระบบ อันเป็นการเสริมสร้างความเป็นระเบียบในองค์กรสงฆ์

ประการที่สอง การมีสัมมาคารวะและการวางตนอย่างเหมาะสม โดยเคารพนับถือผู้ใหญ่ รับผิดชอบต่อวาจาจากพระสังฆาธิการหรือผู้มีประสบการณ์ เป็นการสืบทอดองค์ความรู้แนวปฏิบัติที่ถูกต้อง อีกทั้งยังช่วยเหลือหลอมทัศนคติที่ดีในหมู่คณะ

ประการที่สาม การยึดถือหลักการ ให้เกียรติและเชื่อฟังตามสายบังคับบัญชา มิใช่เป็นการจำกัดเสรีภาพ แต่เป็นการสร้างระบบการทำงานให้เกิดเอกภาพ ลดความสับสน ช่วยให้การสั่งการเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพรวดเร็ว

ประการที่สี่ เมื่อมีการเคารพในลำดับสายงานและปฏิบัติตามหลักสัมมาคารวะ ก่อให้เกิดบรรยากาศแห่งความเคารพไว้วางใจ ความร่วมมือ ส่งผลให้การดำเนินการกิจคณะสงฆ์เป็นไปอย่างราบรื่นและบรรลุเป้าหมายตั้งไว้

การรักษาลำดับสายงานและสัมมาคารวะในคณะสงฆ์ เป็นกลไกสำคัญช่วยเสริมสร้างระเบียบวินัย ความสามัคคี เพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารงานปกครองคณะสงฆ์ นำไปสู่ความมั่นคงและความเจริญกิจการคณะสงฆ์โดยรวม

5. การรักษาภาพลักษณ์และพรหมจรรย์แม้มีอำนาจในงานปกครองคณะสงฆ์ (ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรี) เน้นการครองตนด้วยความสงบสำรวม โดยเฉพาะการให้เกียรติ รักษาขอบเขตความสัมพันธ์ต่อเพศสตรีอย่างเหมาะสม ไม่กระทำความผิดในทางชู้สาวหรือเสื่อมเสีย ผู้ปกครองสงฆ์พึงส่งเสริมให้มีการฝึกสติควบคุมกามตัณหา เพื่อป้องกันวิกฤตศรัทธา รักษาความบริสุทธิ์องค์การสงฆ์

ประการแรก ผู้ปกครองสงฆ์พึงครองตนด้วยความสงบสำรวม มีสติระมัดระวังในกิริยา วาจา และการแสดงออก ไม่เปิดช่องให้เกิดความเข้าใจผิดหรือพฤติกรรมอาจนำไปสู่ความเสื่อมเสีย ทั้งในที่เปิดเผยและส่วนตัว

ประการที่สอง การให้เกียรติและรักษาขอบเขตความสัมพันธ์กับเพศสตรีอย่างเหมาะสม เป็นหลักปฏิบัติสำคัญ ต้องไม่แสดงพฤติกรรมล่วงเกิน ไม่ข่มเหง หรือใช้อำนาจในทางไม่เหมาะสม รวมถึงหลีกเลี่ยงการกระทำส่อไปในทางชู้สาว อันเป็นการละเมิดพระธรรมวินัยอย่างร้ายแรง

ประการที่สาม ผู้ปกครองสงฆ์ควรส่งเสริมให้มีการฝึกสติและควบคุมกามตัณหา เพื่อสร้างความมั่นคงทางจิตใจ อันช่วยให้สามารถดำรงตนอยู่ในพรหมจรรย์ได้อย่างบริสุทธิ์ ทั้งเมื่ออยู่ในสถานการณ์มีสิ่งยั่วยวนหรือแรงกดดันจากสังคม

ประการที่สี่ การรักษาพรหมจรรย์และภาพลักษณ์ที่ดี ช่วยป้องกันวิกฤตศรัทธาของพุทธศาสนิกชน เพราะพฤติกรรมผู้ปกครองสงฆ์ย่อมเป็นแบบอย่าง เมื่อเกิดความเสื่อมเสียย่อมส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นต่อคณะสงฆ์โดยรวม

การรักษาพรหมจรรย์และภาพลักษณ์มิได้จำกัดเฉพาะความสัมพันธ์กับเพศสตรีเท่านั้น แต่ต้องครอบคลุมถึงการปฏิบัติต่อทุกเพศอย่างเหมาะสม ให้เกียรติและอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัย เพื่อธำรงความบริสุทธิ์ ความน่าเชื่อถือ ความศรัทธาต่อคณะสงฆ์ในสายตาสังคม

6. การอนุรักษ์พุทธศิลป์และวัฒนธรรมประเพณีงานปกครองคณะสงฆ์ (สักการะเคารพเจดีย์) มีนโยบายเชิงรุกในการส่งเสริมและรักษาปูชนียสถาน วัดอุทยาน วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามท้องถิ่น ซึ่งเป็นศูนย์รวมใจพุทธศาสนิกชน การไม่ละเลยพิธีกรรมตามจิตจำนงเดิมช่วยปลูกฝังจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังเห็นคุณค่าและช่วยอุ้มชูบำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

ประการแรก คณะสงฆ์ควรกำหนดนโยบายเชิงรุกในการอนุรักษ์และส่งเสริม เช่น การบูรณะดูแลเจดีย์ พระอุโบสถ พระวิหาร ศาสนวัตถุต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพสมบูรณ์ รวมถึงการจัดกิจกรรมสักการะบูชาอย่างเหมาะสม เพื่อให้สถานที่เหล่านี้ยังคงเป็นศูนย์รวมจิตใจประชาชน

ประการที่สอง การสักการะเคารพเจดีย์และปูชนียสถาน มิใช่เพียงพิธีกรรมเชิงรูปแบบ แต่เป็นการแสดงออกถึงความเคารพในพระรัตนตรัยและระลึกถึงคุณแห่งพระพุทธศาสนา อันช่วยหล่อหลอมจิตใจให้เกิดศรัทธา ความสำนึกในคุณค่ามรดกทางพระพุทธศาสนา

ประการที่สาม การธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามท้องถิ่น เช่น งานบุญ พิธีกรรม และเทศกาลทางพระพุทธศาสนา เป็นการสืบทอดวิถีชีวิตผูกพันกับพระพุทธศาสนา ทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและมีเอกลักษณ์

ประการที่สี่ การไม่ละเลยพิธีกรรมตามจารีตเดิม มีส่วนสำคัญในการปลูกฝังจิตสำนึกให้คนรุ่นหลังเห็นคุณค่า เกิดความภาคภูมิใจในรากเหง้าทางวัฒนธรรม อันนำไปสู่การร่วมกันอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่อง

การอนุรักษ์พุทธศิลป์และวัฒนธรรมประเพณี เป็นบทบาทสำคัญงานปกครองคณะสงฆ์ช่วยเชื่อมโยงอดีต ปัจจุบัน อนาคต ทำให้พระพุทธศาสนายังคงความงดงาม มีชีวิตชีวา เป็นศูนย์รวมศรัทธาสังคมไทยสืบไป

7. การส่งเสริมบุคลากรและสวัสดิการสงฆ์ให้ส่งผลดีต่องานปกครองคณะสงฆ์ (อารักขาคุ้มครองพระพรหมจารี) ในมิติการปกครองสมัยใหม่ ผู้ปกครองสงฆ์บูรณาการร่วมกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ หน่วยงานรัฐในท้องถิ่นในการสนับสนุนงบประมาณเพื่อพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ การจัดโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตทั้งทางธรรมและทางโลก เพื่อให้พระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบได้รับการอารักขาและสนับสนุนในการเผยแผ่ธรรมอย่างมั่นคง

ประการแรก ผู้ปกครองสงฆ์ควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพพระสงฆ์ทั้งด้านความรู้ทางพระธรรมวินัย การบริหารจัดการ และทักษะจำเป็นในสังคมร่วมสมัย เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทเปลี่ยนแปลง

ประการที่สอง การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ และหน่วยงานรัฐในระดับท้องถิ่น เป็นกลไกสำคัญในการสนับสนุนงบประมาณและทรัพยากร สำหรับการพัฒนาคณะสงฆ์ ทั้งในด้านการศึกษา การอบรม การจัดโครงการส่งเสริมคุณภาพชีวิต

ประการที่สาม การจัดสวัสดิการและโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งทางธรรมและทางโลก เช่น การดูแลสุขภาพพระสงฆ์เมื่ออาพาธ การศึกษาพระปริยัติธรรม การเสริมสร้างทักษะชีวิต ช่วยให้พระสงฆ์มีความมั่นคงในการดำรงสมณเพศ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้อย่างเต็มกำลัง

ประการที่สี่ การอารักขาคุ้มครองพระพรหมจารี แสดงถึงการสร้างระบบปกป้อง ส่งเสริมให้กำลังใจพระสงฆ์ประพฤติดี ให้ได้รับการสนับสนุนอย่างเหมาะสม ทั้งในด้านความปลอดภัย ชื่อเสียง และโอกาสในการเผยแผ่พระธรรมคำสอน

ประการสุดท้าย เมื่อพระสงฆ์ได้รับการพัฒนาและดูแลอย่างเหมาะสม ก่อให้เกิดความมั่นคงและความเข้มแข็งในองค์กรสงฆ์ ส่งผลให้การเผยแผ่ธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สร้างศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชน

การส่งเสริมบุคลากรและสวัสดิการสงฆ์เป็นกลไกสำคัญต่อการพัฒนางานปกครองคณะสงฆ์ในมิติใหม่ ช่วยให้พระสงฆ์สามารถดำรงตนในพรหมจรรย์อย่างมั่นคง ได้รับการอารักขาอย่างเหมาะสม มีศักยภาพในการขับเคลื่อนพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองต่อไป

สรุป

การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการ เป็นการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมหลัก “ภิกขุอุปปริทานิยธรรม 7” มาเป็นแนวทางในการแก้ไข ยกระดับการปฏิบัติหน้าที่เจ้าคณะผู้ปกครอง ให้สามารถดำเนินบทบาทในเชิงพัฒนาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น แนวทางดังกล่าวมุ่งเน้นให้เจ้าคณะผู้ปกครองหมั่นประชุมร่วมกันอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรึกษาหารือ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ร่วมกันกำหนดแนวทางแก้ไขปัญหาย่อยอย่างเป็นระบบ เพราะการประชุมถือเป็นกิจสำคัญของสงฆ์ต้องดำเนินการด้วยความพร้อมเพรียง ทั้งในการเริ่มประชุม เลิกประชุม และการปฏิบัติกิจร่วมกัน อันเป็นพื้นฐานความสามัคคีในหมู่คณะ นอกจากนี้ผู้ปกครองสงฆ์จำเป็นต้องมีความรู้ความเข้าใจในกฎ ระเบียบ ข้อบัญญัติต่าง ๆ ของคณะสงฆ์ ตลอดจนที่มาของกฎเกณฑ์เหล่านั้น พร้อมทั้งยอมรับปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด มีจิตสำนึกในการดำรงตนตามครรลองสังคัมสงฆ์ รู้จักบทบาทและหน้าที่ตนเอง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบอย่างเต็มกำลังความสามารถ รวมถึงการวางตนให้เหมาะสมกับสถานภาพ ย่อมนำไปสู่ทัศนคติที่ดี การยอมรับนับถือซึ่งกันและกันภายในองค์กร

ในด้านความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ผู้ปฏิบัติหน้าที่ควรเคารพในลำดับชั้นการบังคับบัญชา ปฏิบัติตามคำสั่งอย่างเหมาะสม พร้อมทั้งให้เกียรติซึ่งกันและกัน รวมถึงการให้เกียรติต่อสตรี ด้วยการไม่ประพฤติดูหมิ่นในทางเพศ ไม่กดขี่หรือเอารัดเอาเปรียบ มีสติควบคุมตนเองไม่ให้ตกอยู่ภายใต้อำนาจกิเลส ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ควรมีบทบาทในการส่งเสริมและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของพระพุทธศาสนาและท้องถิ่น ตลอดจนปลูกฝังจิตสำนึกแก่คนรุ่นหลังให้เห็นคุณค่าศาสนาและวัฒนธรรม อีกทั้งควรให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา ในการนำหลักธรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรม จริยธรรม ยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งพระสงฆ์และพุทธศาสนิกชนโดยรวม การพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เชิงพุทธบูรณาการมิได้มุ่งเพียงประสิทธิภาพเชิงโครงสร้างเท่านั้น แต่ยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน คุณธรรม และความสัมพันธ์ในสังคมสงฆ์ควบคู่กัน เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนในระยะยาว

เอกสารอ้างอิง

- กรมการศาสนา. (2540). **คู่มือพระสังฆาธิการว่าด้วยการคณะสงฆ์และการพระศาสนา**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธงชัย สันติวงษ์. (2537). **องค์กรและการบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2541). **คุณธรรมสำหรับนักบริหาร**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด.
- พุทธทาสภิกขุ. (มปป). **การบริหารธุรกิจแบบพุทธ**. กรุงเทพฯ : เคล็ดไทย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2506). **พระไตรปิฎกภาษาบาลี. ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก. 2500**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม,
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุพงศ์พร พรหมณ์เสนห์. (2562). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.

สุรพล สุษะพรหม. (2555). **ทฤษฎีองค์การและการจัดการเชิงพุทธ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุรพล สุษะพรหม. (2555). **พื้นฐานทางการจัดการ**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. (2538). **การบริหารงานแบบพุทธ**. กรุงเทพฯ : บริษัทส่องสยาม จำกัด.

Gulick, L., & Urwick, L. (1937). **Papers on the Science of Administration**. New York : Institute of Public Administration.